

ACIL TIP SİSTEMİNDE MEDYANIN ROLÜ; OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLER

THE ROLE OF MEDIA IN EMERGENCY MEDICAL SERVICES; POSITIVE AND NEGATIVE IMPACTS

Dr. Emre YİĞİTBAŞ* Dr. Fatih AĞALAR** Dr. Füsün TÜNAY* Dr. Adalet GÖK*

ÖZET: Acil poliklinik ve ambulans çalışanları da dahil olmak üzere Acil Tıp Sistemleri (ATS), medya için zengin haber kaynaklarıdır. Bu durum özellikle Felâket bölgelerinde ve kurtarma hizmetleri sırasında sıklıkla medyâ ile acil tıp servislerinin birlikte çalışmasını ve birinin diğerine konu olmasını gerektirebilir. Çoğu Felâket ayrıntılarıyla incelendiğinde görülmüştür ki; medya-acil tıp sistemi birlikteliği, olumlu olabileceği gibi olumsuz sonuçlarda doğurabilmektedir. Bu ilişkilerin iyi düzenlenebildiği durumlarda ortaya çıkabilecek yeni yaralanmalar ve ölümler engellenebileceği gibi, kötü düzenlenen ilişkiler sunulan hizmetin etkinliğini zaten kısıtlı olan haberleşme ve enerji kaynaklarını azaltabilir, dahası acil tıp ve kurtarma hizmetinin tamamıyla devre dışı kalmasına da neden olabilir.

Anahtar sözcükler: Acil Tıp Sistemi, ambulans, felâket, medya.

SUMMARY: Comprising the emergency services and ambulance staff, The Emergency Medical Services (EMS) are productive news resources for the media. Especially during rescue work and in disaster areas this condition may oblige the media and EMS to become subject for each other. Detailed examination of most disasters have experienced that cooperation of the media and EMS may both result in positive and negative impacts. Existance of new injuiries and deaths may be prevented by well arranged relations, when poor organisation of relations may result in decreased effectiveness of provided services, communication and energy resources which are already restricted, moreover it may knock out the EMS totaly.

Key words: Emergency Medical Service, ambulance, disaster, media.

Ülkemizde ve dünyada medyanın bitmek tükenmek bilmez rating kaygısı ve özellikle ülkemizdeki medya denetimi boşlukları nedeniyle medyanın acil kurtarma çalışmaları üzerindeki etkileri can sıkıcı boyuttadır. Çoğu kez medya halkı yanlış yönlendirebilmekte ya da acil sistemde çalışan personelin işlevini engelleyebilmektedir. Bu derlemede Acil Tıp Sistemi içinde çalışan personel ile medya ilişkileri hakkında çağdaş bilgiler verilecektir.

Hekim ve diğer sağlık çalışanlarının çoğu için sık ratlanan ve üzerinde düşünülen bir konu olmasa da hemen hepimiz herhangi bir nedenle kendimizi medya karşısında ya da medyanın malzemesi olarak bulmuşuzdur. Acil servisler ve ambulans (ATS) çalışanları için medya ile temas olasılığı daha da fazladır. Eğer, söz konusu görev bir kurtarma operasyonu ise, bu durumda olayın içinde medya ile birlikte çalışmak kaçınılmazdır.

Çünkü, felâketler gerçek birer medya olayı ve çok iyi haber kaynağıdır. Gazeteci gözüyle felâketler; insanların çektiği acıyı ve verdiği mücadeleyi iyi yansıtan, kısa, net, çarpıcı, hareketli ve zengin olaylardır. Bu nedenle, başta TV kanalları olmak üzere tüm medya kalabalık ekiplerle felâket bölgesini izlemek ve röportajlar yapmak için çaba gösterirler.

Ülkemizde son yıllarda hemen hatırlanabilecek felâketler arasında; Dinar depremi, İstanbul çöp patlaması, Van uçak kazası, Senirkent ve İzmir sel ve çamur baskınları, Kırıkkale silah fabrikası patlaması, sayılabilir. 14.4.1997 tarihli Tuzla tersanesindeki gemi yangını ise medyanın felâketlerdeki etkilerine iyi bir örnektir. Bazı medya kuruluşlarının itfaiye yetkililerini sorumlu tutan ve suçlayıcı tutumları ve bu belirsizlik ortamında itfaiye erlerinin gemiye çıkarak yanmaları halen hatırlardadır. Bazı olaylarda ise medya faaliyetleri, kurtarma görevlilerinin işine tamamen engel olacak boyutlara ulaşabilir. Ayrıca, çoğu görevliler için kamera önünde olmak alışılmadık bir durumdur ve zaten yeterince gergin olan görev ortamına ek bir stres unsurudur. Bazı görevliler medyaya verdiği bilgiler yüzünden işini kaybedebileceği

* S.B.Ankara İl Sağlık Müdürlüğü,
Acil Yardım ve Kurtarma Hizmetleri Şube Müdürlüğü,
** Hacettepe Üniversitesi Acil Tıp Anabilim Dalı.

Yazışma Adresi: Dr. Emre YİĞİTBAŞ
8.No'lu Hızır İstasyonu Bülbülderesi Cäd. No: 128 K.Esat - Ankara

gibi bazıları da konumunu güçlendirebilir. Bu amaçla çalışanlar medyaya zaman ayırmak isteyebilir ve işini ihmal edebilirler. Kısacası ilişkilerin iyi olmadığı durumlarda medya görevlileri için bir kâbusa dönüşebileceği gibi iyi plânlanmış ilişkiler de medyadan etkin biçimde yararlanılmasını sağlar ve daha da önemlisi, meydana gelebilecek yeni yaralanma ve ölümlerin önüne geçilmesini sağlayabilir.

Felâketin yaşandığı bölgede ilk yaşanan güçlüklerden birisi olayın haber alınmasından sonra dakikalar içinde kablolu telefon sisteminin iflâsı ve bazı durumlarda radyo-telsiz trafiğinin de iyice karışmasıdır. Bu iflâsın sebebi felâketin kendisi olabileceği gibi felâketzedeler ve edişe içindeki yakınlarının da haberleşme trafiğini artırmasından kaynaklanabilir. Ör.: 29.12.1995 tarihinde Van' da yaşanan uçak kazasında haberleşme kaynaklarında benzeri bir çöküntü yaşanmış ve olayın kötü yönde etkilenimine sebep olmuştur (1). Oysa, felâket plânlarının uygulanması aşamasında hızlı ve çok miktarda bilgiye ulaşmak hayati önem taşır. Medya, felâketin bildirimini ve halkın uyarılmasında çok etkilidir. Örneğin, yaklaşmakta olan fırtına, sel, yeraltı hareketleri volkanik aktiviteler gibi halkın uyarılmasının önemli olduğu durumlarda resmi yollarla yapılan ikaz ve sirenlerden önce medya bu uyarıları üstlenir ve sürdürür. 8.6.1966 tarihinde Kansas' ta Topoka Fırtınası, halka hükümetin alarmından otuz dakika önce, bir özel radyonun mobil istasyonları tarafından bildirilmiştir. Yine 30.10.1978 tarihinde British Columbia' daki sel baskınında halkın en önemli haber alma kaynağı özel bir TV. İstasyonu olmuştur. Olayın ne denli kritik olduğu bu istasyon tarafından halka ve hükümet yetkililerine duyurulmuştur. Aynı olayda görev alan kurtarma birimleri yalnız çalıştıkları ve bilgi paylaşımından kaçındıkları için, onlar da olay hakkındaki kapsamlı bilgiyi medyadan edinmişlerdir (2). 13.1.1982 'de Washington' daki metro felâketinde kaza yerinden alınan bilgiler çok yetersiz olduğu için, çoğu hastane olay hakkındaki gerekli bilgileri yaralıları getiren ambulanslardan ve medyadan alabilmiştir (3).

Felâketlerde Medyanın Yararlı Olabileceği Durumlar:

Halka, olayın şiddetini azaltmak için alınması gereken önlemlerin ve yapılması gereken hazırlığın anlatılması (4). Ülkenin diğer bölgelerinden yardım yapılması için kampanyalar başlatılması (5). Olaya karışan insanların yakınlarına doğru bilgi verilmesi ve endişelerinin giderilmesi (5,6). Haberleşmenin yetersiz kaldığı ama durumun gerektirdiği hallerde bir noktadan diğerine ve kişiler arasındaki görüşmelerin sağlanması (7). Halka zarar vermesi ihtimali olan bilginin gizlenmesi (8). (Bazen bu durum gereksiz olduğu gibi olumsuzluklara da yolaçabilir.)

Medyanın olumsuz etkileri:

Medya, bazı ağır felâketlerde yöneticiler için karabasan haline gelebilir. Medya çalışabilmek için doğal olarak taşıma ve haberleşme olanaklarından yararlanmak ister. Ama bu imkânların çok kısıtlı olduğu durumlarda idareciler gelen taleplere cevap verirken, kurtarma birimlerinden çok medyanın ihtiyaçlarını karşılıyor durumuna düşebilirler. Medyanın ihtiyacı olan hizmetler; kendi elemanları için acil yardım beklentisi, elektrik, uygun çalışma alanı, yeterli bilgi yada bilgi toplamak için düzenlenecek turlar olarak özetlenebilir. Olayın başlangıcında felâketzedeler ve hasar hakkında kesin bilgi ve rakamları elde etmek çok güç olabilir. Medya elemanları, bu bilgileri elde etmek için ilgilileri zorlayarak güç durumda bırakabilirler. Bazı karmaşık olaylarda, yetkili ve yöneticilerden olayın özelliği nedeniyle kesin ve yeterli açıklamalar almamazsa, medya olumsuz bir tutum takınarak onları yetersizlikle ve ilgisizlikle suçlayabilir. (9,10) Medya olayların dramatik ve alışılmamış yönlerini yansıtmayı, normal ve alışılmış olan yönlerine tercih eder. Bu da olayların çarpıtılması ve abartılmasına neden olabilir. Ör.; Medyanın yağmalama olaylarının fazlalığını vurguladığı bir olayda bunun gerçeği yansıtmadığı daha sonradan anlaşılmıştır (11,12).

Bazı felâketlerde olaylar beklendiği gibi gelişmediği halde, medya olayı normal seyirindeymiş gibi yorumlayıp çarpıtabilir. Örneğin 28.3.1979 Pennsylvania' daki nükleer reaktör kazasında medya, halkı, daha güvenli olduğu yanlışlığıyla sokağa çıkmaya yönlendirmiştir (13). Yine aynı kazada, daha önceden kazaya yönelik felâket plânları hazır olduğu ve kazadan hemen sonra uygulamaya konduğu halde, medyanın yayınları sonucu hükümet bir basın toplantısı ile plânları sonlandırarak felâket yönetimini merkeze bağlamıştır. Bu da Pennsylvania' da acil hizmetlerini yönetimin dışında bırakmış ve sınırlandırmıştır.

Medyanın kurtarma aktivitelerine fiziksel boyutta katılması olumsuz sonuçlar yaratabilir. 2.5.1983 'te California' daki Coalinga depreminde, sokaklardaki yıkıntıların temizlenmesi medya elemanlarının kalabalığı nedeniyle çok güçleşmiştir. Ayrıca aynı olayda medyanın sürekli kurtarma görevlileri ile röportaj yapma ve onları görüntüleme çabaları kurtarma işlemlerini aksatmıştır. Bazı kurtarma operasyonlarında da hava trafiği çok sıkışık olabilir (14). 18.5.1980 'de Washington' da St. Helen dağındaki volkanik patlamada, medya tarafından kiralanan özel uçakların sayısı çarpışma riskini arttıracak kadar çok olmuş, bu da havadan yapılan aramaları kötü etkilemiştir (4).

Felâket bölgesinde medyadan yararlanılması:

Herşeyden önce medya mensuplarının sözkonusu felâkette zarar görmemesi için, onlara bölge hakkında ve olası tehlikelerde kendilerini kurtarmaları için yeterli bilginin aktarılması gerekir. Medya felâketler hakkında

bilgilendirilirse, halka yanlış ve yetersiz haberler vermesi de önlenmiş olur. Araştırmalar, medyanın halkta panik ve korkuya sebep olmamak için bazı bilgileri zaten gizleme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Aslında görülmüştür ki, halk böyle durumlarla çoğu zaman başa çıkabilmektedir.

Felâket alanlarında, medyadan halkın güvenliğinde olduğu alanların açıklanması istenmelidir. Böylece telefon hatlarındaki yük azaltılmış, insanların gereksiz yere endişelenmeleri engellenmiş olur. Ayrıca halka verilecek, hasar, yaralı ve ölü sayısı gibi bilgilerde doğruluk sağlanmalıdır.

Medya eğitiminin en iyi yolu onları felâket plânlarına dahil etmektir. Burada plânlamanın onlar için değil onlarla birlikte yapılmasına dikkat edilmesi gereklidir (12). Aksi takdirde yapılan plânlar kağıt üzerinde kalabilir. (Paperplan Syndrome) Hazırlıkların zayıf noktalarını medyanın öğrenmesi istenmiyorsa bazı toplantılar kapalı yapılabilir. Fakat bu zayıf yönlerin giderilmesi için, özellikle kampanyalar düzenleme de medya çok etkilidir. Mümkünse bölgesel medyadan birimler arasında irtibat kurması görevi talep edilebilir. Kanada'da bunun çok başarılı örnekleri yaşanmıştır. Bölgesel medya, yönetim ve halk, ayrıca yönetim ve diğer medya kuruluşları arasında irtibat sağlama görevini yapmıştır (9).

Felâket anında halka ulaşmak için özel medya olanaklarıyla acil haberleşme sistemi kurulması çok yararlıdır. Bazı ülkelerde seyahat edenler için özel radyo istasyonları kurulmuştur. (Travellers Information Station. TIS.) Bu kuruluşların maliyeti yüksek değildir. Bu istasyonlar büyük taşımacılık merkezlerinin yakınlarına ve otopanlara kurularak felâket alanlarında trafik sıkışıklığını hafifletmekte kullanılabilir.

Medyanın yetkililerden felâket hakkında düzenli ve kesin bilgiler alması haberleşme sistemindeki yükü azaltır. Aksi durumda aynı frekanslarda ve kimden kaynaklandığı saptanamayan bir yayın trafiği meydana gelir. Incident Command System gibi gelişmiş felâket yönetimi sistemlerinde mutlaka bir basın merkezine yer verilir. Medyanın ve halkın haberleşmesinde kullanılacak en iyi yollardan birisi de bilgisayar ağı yardımı ile gazete televizyon ve radyolar arası bağlantılar sağlanarak doğru bilgilerin sunulmasıdır. 1987'de California'da benzer bir sistem kurulmuş ve bu sayede haberleşme trafiği azaltılabilmektedir. (Media Computer Network - MCN)

Medya ile ilişkilerin düzenlenmesi:

Heran bilgi vermeye hazırlıklı olunmalıdır. Medyadan gelebilecek sorular genellikle önceden tahmin edilebilir. Gerekirse bazı açıklama kalıpları önceden hazırlanmalıdır. Basınla yapılacak yüzyüze veya telefon görüşmelerinde söylenen herşeyin yayınlanabileceği unutulmamalıdır. Dürüst olunmalıdır. Bazı hataların gizlenmesi hem medyanın ilgisinin daha da artmasına hem de yetkililere

olan güvenin azalmasına sebep olur. Olaylar olduğundan daha iyi yada daha kötü gösterilmemelidir.

Karışıklık, belirsizlik ve kontrolsüzlük yaratılmamalıdır. Felâketler genellikle belirsizlikle başlar. İlk anda felâketin boyutları ve rakamlar bilinemeyebilir. Bazı durumlarda yorum yapmaktan kaçınmak ve bilgilerin alınır alınmaz medyaya aktarılacağını anlatmak gereklidir. Kullanılan terminolojiye dikkat edilmelidir. Teknik terimlerle açıklama yapmak yanlıştır. Bu, olayların gizlenmeye çalışıldığı izlenimini yaratır. Bu nedenle olay açık fakat profesyonellikten uzaklaşmadan anlatılmalıdır.

İnisiyatif her zaman elde tutulmalıdır. Medya sorularını konuyu bilenlere ve uzmanlara sormayı tercih eder. Sadece soruların yanıtları değil, açıklanması gereken diğer önemli noktalar da vurgulanmalıdır.

Bazı yöneticiler medyadan çekinir. Bu durumda medya önüne diğer uzmanlarla birlikte çıkmaları faydalı olur.

Medya ile ilişkiler düzeyli ve yeterli olduğunda halkın gözünde de iyi bir imaj yaratır ve böylece halkın yetkililere olan güveni de artırılmış olur. Ayrıca kurumların da medya karşısında sessiz kalmaya, bilmiyorum demeye, medya önüne istedikleri kişileri veya kendi seçecekleri, hitabet yeteneği olan uzmanları çıkarmaya, yapılan görüşmeleri daha sonra kullanabilmek için kaydetmeye hakları olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Ağalar F, Çakmakçı M, Er M, ve ark : Evaluation of trauma care in a developing country highlighted by a major aircraft accident. *European J. of Emergency medicine*. 4: 1997
2. Scanlon, J : The media and the 1978 Terrace Floods, an initial test of a hypothesis. *National Academy of Sciences, Washington, DC, 1980*
3. Edelstein S : Metro subway accident in Cowley RA; Mass casualties, a lessons learned approach, *Proceedings of the first international assembly on emergency medical services, Baltimore, B-17, 1982*
4. Drabek TE : Managing multi organisational emergency responses. *Natural Hazards Information Center, University of Colorado, Boulder, 1981*
5. Kreimer A : The role of mass media in disaster reporting, *National Academy of Sciences, Washington DC, 1980*
6. Kreps GA: Research needs a policy, issues on mass media disasters reporting. *National Academy of Sciences, Washington, DC, 1980*
7. Yutzy D : Alaska earthquake, 1964. *Disaster Research Center, Univ., of Delaware, Newark, 1969*
8. Scanlon TJ, Aldred S : Media coverage of disasters, the same old story. *Emergency Planning Digest (Canada), 7(4):13, 1982*
9. Rosow I : Authority in emergencies. *Disaster Research Center, University of Delaware, Newark, 1977*
10. Wenger D : Mass media and disasters. Preliminary paper no. 98, *Disaster research Center, University of Delaware, Newark, 1985*

11. Drabek TE : *Managing the emergency response. Public Admin. Rev. 45:85, Jan. 1985*
12. Tierney KJ : *Report on Coalinga earthquake of May 2, 1983. SSC, 85-01, California, Sacramento, 1985*
13. Scanlon J, et al : *Coping with the media in disasters some predictable problems, In Petak WJ., Emergency management, a challenge for public administration. Special issue. Public Admin. Rev. 45:123, Jan. 1985*
14. Lewis FR, Trunky DD, Steete MR : *Autopsy of a disaster. J. Trauma. 20(10): 861, 1980*